

ЛІТЕРАТУРА СЛОВ'ЯНСЬКИХ НАРОДІВ

УДК 821.162.1.0-31(092)Сен:7.047(045)
DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.2.2/05>

Осіпчук Г. В.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

РЕЦЕПЦІЯ ПРИРОДИ В РОМАНІ «ВОГНЕМ І МЕЧЕМ» ГЕНРИКА СЕНКЕВИЧА

У статті проаналізовано художньо-стилістичні особливості зображення пейзажу в романі «Вогнем і мечем», що деталізує індивідуальний стиль польського письменника Г. Сенкевича. Проаналізовано ряд наукових тематичних розвідок вітчизняних та зарубіжних учених.

Звернено увагу на класичний підхід автора до змалювання краєвидів – у художньому творі письменник зберігає навички побудови пейзажів за принципами реалістичної школи. У таких описах митець традиційно вживає різноманітні мовні засоби: епітети й порівняння, що додає картинам природи яскравій образності. Авторські невимушені пейзажі продукують в читача переосмислення значення природи в житті людини та людини в житті природи. Через детальні описи митець надає можливість сприймати по-новому не лише саму природу, а й людське буття.

Г. Сенкевич майстерно використовує пейзажну деталь для увиразнення змісту твору. У романі зображення краєвидів функціонують не тільки як композиційний прийом, але виступають чинником психологічних факторів. Автор неодноразово підкреслює нерозривний зв'язок людини і природи, а неповторно-дивовижні та постійно змінні картини краєвидів – з внутрішніми переживаннями літературних героїв. Природа служить прекрасним фоном для розгортання сюжету та образотворення, підкреслення рис характеру героїв, емоційності роману й усвідомлення трагізму будь-яких воєнних подій.

Відзначено, що в охарактеризованих картинах природи продемонстровано особистісне ставлення митця до подій, змалюваних в романі. Пейзаж створює психологічний настрій сприйняття художнього тексту, допомагає розкрити внутрішній стан героїв, підготувати читача до певних подій в житті персонажів, тобто є додатковим опосередкованим засобом характеристики змалюваних у ньому суб'єктів та об'єктів.

Як висновок, виокремлено три функції пейзажу в історичному романі – для побудови сюжетної лінії, для передачі та підсилення змістового навантаження, для підкреслення емоційного наповнення художнього тексту й увиразнення такими описами екзистенціальних почуттів героїв.

Ключові слова: літературознавство, художній образ, пейзаж, художній твір, психологічний чинник, авторське мовлення.

Постановка проблеми. У літературознавстві ХХІ століття продовжується процес аналізу художнього твору через призму ідей антропоцентризму, в основі яких є людина з усіма аспектами відтворення її внутрішнього та зовнішнього світів. Особливого звучання набувають дослідження особистості автора та його індивідуального письменницького світогляду через створених ним же суб'єктів і об'єктів у певному художньому продукті.

Доля людини та вибір нею життєвого шляху стали провідною темою в літературі ще з часів її зародження. Літературне сьогодення відводить

людині центральне місце, а всі події, які відбуваються, та об'єкти, які зустрічаються поруч, є допоміжними у втіленні задуму автора. Отже, зміст художньої літератури становить людська сутність у всіх її проявах. Найголовнішим засобом у художньому тексті, що дозволяє розкрити характер і персонажів, і автора, тобто висловити уявлення людини про світ та про себе, є художні «образи природи, насичені духовно-філософським та моральним змістом, вони і є та «картина світу», що визначає ставлення людини до всього довкілля» [1, с. 403].

Природа – невід’ємна частина художнього твору, а гармонійне співжиття з нею людини – та основа, на якій тримається увесь світ. Літературний герой зачасту живе за неписаними законами природи, тонко відчуває її, оберігає та дбайливо ставиться до неї. Образи природи в художньому тексті є додатковим фоном усіх зображуваних письменником подій, а рідше – виступає в ролі одного з героїв твору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Творчість польського письменника Г. Сенкевича неодноразово ставала об’єктом досліджень зарубіжних та вітчизняних учених. Роман «Вогнем і мечем» неоднозначно трактували польські дослідники-історики й літератори (П. Хмеловський [8], В. Конопчинський [9], Й. Кшижановський [10], М. Кукел [11], Б. Прус [12], А. Швентоховський [14], В. Томкевич [15] та інші).

Творча спадщина Г. Сенкевича досліджена вітчизняними літературознавцями (О. Астаф’євим [1], Г. Вервесом [2], С. Сідорцовою [3], В. Співачук [4], В. Марценішко [5], Р. Радишевським [6], Ю. Шевчуком [7] та іншими).

Використання польським митцем художніх засобів для зображення пейзажів є виразником індивідуального авторського стилю, а їх змістове, стилістичне та функціональне наповнення жодного разу не ставали об’єктами наукових розвідок, тому обрана тема – актуальна.

Метою дослідження є мовні репрезентанти рецепції природи в прозі Генрика Сенкевича. Меті підпорядковується вирішення завдань: проаналізувати тематичні наукові здобутки вітчизняних та зарубіжних вчених; зафіксувати художні тропи, що характеризують природу в романі «Вогнем і мечем»; виявити специфіку вживання автором таких лексем; вивчити змістове та емоційне навантаження мовних репрезентантів пейзажів, що демонструє особливості польської мови і літератури й представляє риси індивідуального стилю митця. *Об’єктом* дослідження є індивідуально-авторська картина світу.

Виклад основного матеріалу. У сюжеті роману «Вогнем і мечем» природа відіграє важливу роль. Одна із перших функцій краєвидів, зображених автором, – це розвиток сюжетної лінії. Генрик Сенкевич уважно спостерігає за природою, наділяючи її живими рисами. І природа, в свою чергу, оживає, наповнює героя радістю: *Słońce, cudna pogoda i woń zbliżającej się wiosny napawały wesołością serca* [13, с. 24]; відчуває настрої людини, зокрема, смуток і розчарування: *Po kilku dniach wszczęły się i mgły, i deszcze* [13, с. 193]; перекон-

ливо стає на бік тих, хто захищається: *Rzeczywiście ziemia wbrew przyrodzeniu nie dawała tu stałej podpory nogom, ale gięła się, trzęsła, jakby się chciała rozstać i pochłonąć tych, co się po niej poruszali* [13, с. 193],

У художньому тексті саме природа має думки та почуття, які й намагається продемонструвати певному персонажеві, попередивши його про події, що відбудуться невдовзі. 1647 рік, про який розповідає Г. Сенкевич, був дивним і несхожим на інші роки. Природні явища і в небі, й на землі ніби продукували негаразди та воєнні зіткнення: *którym rozmaite znaki na niebie i ziemi zwiastowały Omen, Natura jakoweś klęski i nadzwyczajne zdarzenia* [13, с. 3]. Упродовж всього попереднього року спостерігалися дивні явища, яким літературні герої надавали навіть забобонного значення – щодо можливих набігів татар свідчила велика кількість саранчі, що налетіла навесні на поля та знищила все навколо: *iż z wiosny szarańcza w niesłychanej ilości wyjroiła się z Dzikich Pól i zniszczyła zasiewy i trawy* [13, с. 3].

Про необхідність очікувати якихось неприємностей повідомляли всі пори року. Улітку сонячне затемнення і поява комети в небі передбачала щось негативне: *zdarzyło się wielkie zaćmienie słońca, a wkrótce potem kometa pojawiła się na niebie* [13, с. 3]. У столиці місцеві жителі спостерігали дивні видіння на небі, що також трактувалося як передвісник лиха: *W Warszawie widywano też nad miastem mogiłę i krzyż ognisty w objłokach* [13, с. 3]. До хвороб та знищення людства віднесли навдвовижу тиху й теплу зиму з частими повенями, адже чогось схожого не пам’ятали навіть найстарші жителі: *Nareszcie zima nastala tak lekka, że najstarsi ludzie nie pamiętali podobnej. W południowych województwach lody nie popętały wcale wód, które podsycane topniejącym każdego ranka śniegiem wystąpiły z łożysk i pozalewały brzegi* [13, с. 3]. Як наслідок, у середині грудня вся зелень активно почала розвиватися: *zaś w południe dogrzewało tak mocno, że... na Dzikich Polach zielona ruń okryła stepy i rozłogi już w połowie grudnia* [13, с. 3]. Рої бджіл загуділи, а худоба почала проситися на пасовища: *Roje po pasiekach poczęły się burzyć i huczeć, bydło ryczało po zagrodach* [13, с. 3]. Усі ці зміни в природі, які не пояснювалися, віднесли до надзвичайних і почали очікувати на біду.

Наступна функція пейзажу в романі «Вогнем і мечем» – змістова. Польський письменник акцентує увагу на тому, що природа може існувати без людини, самовідновлюватися, й інколи їй необхідно просто побути на самоті без людського

впливу. Природа демонструє як швидко забуває негативний вплив людського фактору. У таких описах багатство краєвидів зачаровує читача. На місці кривавих битв весною життя починає перемагати – вздовж затонулих берегів річок утворюються заболочені території, частина яких заростає чагарниками, деревами, чи залишається у вигляді галявин. Згодом у цих лісах і болотах знаходять притулок тварини усіх видів (бородаті зубри, ведмеді, дикі свині, численні юрби вовків, рисі, куниць, стада козуль і благородних сайгаків; в болотах та в затоках річки влаштовують життя бобри, річки кишать рибою та водоплавними птахами; а в степах бродять табуни диких коней): *po zapadłych brzegach... innych większych i mniejszych rzek i przytoków, tworzyły się mokradła zarośnięte częścią gęstwiną krzów i borów, częścią odkryte, pod postacią łąk. W tych borach i bagniskach znajdował łatwy przytułek zwierz wszelkiego rodzaju, w najgłębszych mrokach leśnych żyła moc niezmierna turów brodatych, niedźwiedzi i dzikich świń, a obok nich liczna szara gawiedź wilków, rysiów, kun, stada sarn i krásnych suhaków; w bagniskach i w łachach rzecznych bobry zakładały swoje żeremia, o których to bobrach chodziły wieści na Zaporozżu, że są między nimi stuletnie starce, białe jak śnieg ze starości. Na wysokich, suchych stepach bujały stada koni dzikich o kudłatych głowach i krwawych oczach. Rzeki roiły się rybą i ptactwem wodnym* [13, с. 22].

Особливі барви польський письменник підбирає для опису ночі, якій відводиться важлива роль – змусити літературних героїв відпочити, набратися сил, переусвідомити прожиті події: *Tymczasem noc pokryła stepy. Ogromny czerwony księżyc wytoczył się z wolna na niebo, ale przesłaniany co chwila chmurami rozpałał się i gasł jak lampa tłumiona powiewami wiatru* [13, с. 100]. Ніч є порадином у прийнятті важливих рішень: *Chodził po izbie, patrzył w księżyc i w myśli różne ważył postanowienia* [13, с. 43]. Природа в романі Г Сенкевича пов'язана і з таємницями, а ніч неможлива без привидів: *Noc zapadła nad pustynią, a z nią nastąpiła godzina duchów* [13, с. 4].

Упродовж розвитку сюжетної лінії Генрик Сенкевич намагається донести до читача позитивний бік взаємовпливу героя і природи. Автор неодноразово показує, що їхня співдружність призводить до роїв бджіл над лісами, до нових населених пунктів, де поруч із дикими стадами пасеться свійська худоба, а пустеля перетворюється на щасливу країну: *lasy zaroily się pasiekami, na rubieżach powstawały wsie coraz nowe, futury, slobody. Na stepach, obok tabunów dzikich, pasły się*

całe stada swojskiego bydła i koni. Nieprzejrzany, jednostajny widok borów i stepów ubarwił się dymami chat, złoconymi wieżami cerkwi i kościołów – pułstynia zamieniła się w kraj dość ludny [13, с. 24].

Нового символічного звучання в художньому тексті набувають природні явища – дощ, гроза, буря: *straszliwa burza rozszalała się nad miastem i świeżo zatoczonymi wajłami obozu. Deszcz walił potokami. Część robót ziemnych spłynęła. Gniezna i oba stawy wezbrały* [13, с. 402]; *Burza też szalała bez przerwy* [13, с. 402]. Остання є передвісником важливого в житті людей: *jak słońce nad burzą świecił im pożar* [13, с. 209]; чи лихого: *Niebo przysłoniło się czarną i niską oponą chmur. Burza wisiała nad Zbarażem* [13, с. 423]. А блискавка – знаком поразки: *Wieczorem piorun huknął w piechotną chorągiew kasztelana... Poczytano to za złe omen i za widomy znak gniewu bożego* [13, с. 402].

Наслідок дощу, який в художньому тексті асоціюється із раптовістю, – це болото: *Padaly częste deszcze. Step rozmókł i zmienił się w wielką kałużę* [13, с. 3]. Дощ є символом неперервності і своєрідної вічності: *Deszcz walił coraz większy* [13, с. 424].

Перша гроза вражає масштабністю та могутністю: *Wicher gnał od wschodu coraz nowe olbrzymie zwały chmur; które kłębiąc się i przewalając ze straszliwym łoskotem po niebie, wyrzucały nad Zbarażem wszystkie swój zapas dżdzu, gromów, błyskawic...* [13, с. 402]; й трактується автором як своєрідне очищення: *Rychło czekać, jak pierwsza burza je zwali* [13, с. 253]; вирішення певної проблеми, пройденим етапом: *ale już burza za nami wali* [13, с. 390].

Символічного значення набуває гроза, як: *Wieczorem burza rozhulała się na niebie. Grzmoty przewalały się z jednego końca chmur w drugi, błyskania oświecały całą okolice to białym, to czerwonym światłem* [13, с. 203]. Буря здатна навіть зупинити битву: *Niepamiętna burza rozszalała się nad miastem, zamkiem, okopami i taborem. Bitwa została przerwana. Na koniec upusty niebieskie rozwarły się i nie strugi, ale potoki dżdzu poczęły lać na ziemię. Fala przysłoniła świat: o krok naprzód nie było nic widać* [13, с. 424].

Лексеми *гроза, буря* вживаються в романі з переносним значенням – із цим жахливим явищем природи Г. Сенкевич порівнює військо Б. Хмельницького, що знищує на своєму шляху вцілілі будинки та тих, хто залишився в живих: *A jednocześnie ze wschodu zbliżał się z całą główną siłą Chmielnicki jak bujra złowroga, krusząc po drodze potężną ręką zamki i zameczki i mordując*

niedobitków [13, с. 391]. Бурею польський письменник називає і стан суспільства в країні, де українське козацтво захотіло зайняти лідируючі позиції: *Chcąc wzmocnić rząd i państwo, rozpełtał straszliwy żywioł kozacki, nie przewidziawszy, że burza zwróci się nie tylko przeciw szlachcie, magnackim latyfundiom, nadużyciom, swawoli szlacheckiej, ale przeciw najrdzenniejszym interesom samego państwa* [13, с. 458].

Однак якими б сильними й руйнуючими не були б буря і гроза, в їх закінченні завжди з'являється веселка, як віра в перемогу і в триумф життя людини: *a w stronie Starego Zbaraża zajaśniała przepyszna siedmiobarwna tęcza, której potężny łuk jedynym ramieniem za Stary Zbaraż przechodził, drugim zdawał się ssać wilgoć z Czarnego Lasu – i świecił się, i mienił, i grał na tle chmur* [13, с. 402–403].

Третя функція пейзажних замальовок в історичному романі – емоційна.

Природа промовляє до літературних героїв своєю мовою. Птахи та їхні численні скупчення розповідають про вбитих і поранених на полі битви: *Orły, jastrzębie i kruki jedne wiedziały, a kto z daleka dosłyszał szum skrzydeł i krakanie, kto ujrzał wiry ptasie nad jednym kolujące miejscem, to wiedział, że tam trupy lub kości niejpopgrzebione leżą...* [13, с. 3]. Або ж, навпаки, ті ж птахи одночасно й спонукають до життя – їх багато, отже характеризують вічність, наприклад, незліченні пташині зграї: *po niezliczonych stadach ptactwa* [13, с. 4]; величезний вирій журавлів, який виглядає як гурт із крилами: *Żurawie zbiły się w jeden ogromny wir szumiący jak burza skrzydłami* [13, с. 28].

Птиці є провісниками весни – пробудження та майбутнього, а дзвін журавлів, що тягнулися назустріч в небі, переконує читача в неминучості продовження життя: *Z nieba dochodziły tylko klangory żurawi ciągnących ku* [13, с. 4]. Символічним є зображення підготовки зграї журавлів до нападу орла, коли всі птахи згуртувалися, налаштували дзьоби давати відсіч: *Groźne wrzaski napępniały powietrze. Ptaki powyciągały szyje, powytykały ku górze dzioby jak włócznie i czekały ataku* [13, с. 28], – і, в результаті хижак відступив. Автор демонструє, що тільки згуртованість людей приводить їх до перемоги.

Письменник милується красою орла, із захопленням малює цю вільну й незалежну степову птицю: *Jego białe pióra, oświecone słońcem, błyszczały jak samo słońce na pogodnym błękitcie nieba* [13, с. 28], яка на чистому синьому небі аж сяє. Образ птаха в Г. Сенкевича асоціюється із блискавкою: *Dzielny ptak zmusił już tymczasem*

stado do podniesienia się w górę, potem sam wzbił się jak błyskawica jeszcze wyżej [13, с. 28].

Своєрідним одухотвореним представником покровительського світу в романі є образ сонця, адже воно посилає всім тепло і світло життя, а коли останні промені ховаються за горизонтом, то навколо з'являється порожнеча, пуста місцевість: *słońce zachodziło właśnie, a czerwone jego promienie rozświecały okolicę pustą zupełnie* [13, с. 4].

Взаємозв'язок людини і природи спостерігаємо у порівняннях людей з птахами та звірами: *Polowano w trawach na ludzi jakby na wilki lub suhaki* [13, с. 3]. Озброєне і численне військо порівнюється із саранчею: *Pułki szły za pułkami... jak szarańcza przygrzana słońcem wiosennym wyroliła się z oczeretów* [13, с. 98], або одночасно з вовками чи нічними птахами: *Podjazdy zakryte ciemnością zbliżyły się pod zamek tak ostrożnie i cicho, jak wilcy lub ptactwo nocne* [13, с. 100].

Автор порівнює людину із рослиною, яка понад усе намагається зачепитися корінням за землю і вирости, так і *Jednakże i życie osiadłe próbowało uwiązać się do tych ziem jak roślina, która próbuje, gdzie może, chwycić się gruntu korzonkami i raz w raz wurywana, gdzie może, odrasta* [13, с. 23]. Жіночий образ Олени Курцевич Г. Сенкевич змальовує із особливим трепетом, уподібнюючи її троянді, яка від пережитого кохання стала ще вродливішою: *Gdy tylko padły na nią ciepłe promienie miłości, zaraz zakwitła jak róża i do nowego, nieznanego rozbudziła się życia* [13, с. 41].

Пана Яна Скетуського, самовпевненого та жадібного до небезпек, автор порівнює із осою: *Ale cięty to był jak osa człowiek pan Skrzetuski, dufny aż nadto w siebie i również nie cofający się przed niczym, a na niebezpieczeństwa chciwy prawie* [13, с. 35].

Людські нав'язливі думки схожі на птицю, що злітається до поранених на полі бою: *jak ranny żołnierz opędza się na pobojowisku krukot i kawkom* [13, с. 184]. Місце битви стає схожим на велику гробницю: *Wilcy wyli na zgłiszcach dawnych miast i kwitnące niegdyś kraje były jakby wielki grobowiec* [13, с. 476].

Своєрідним є авторське поєднання степу із безкраїм морем: *Roztoczyły się przed wojskiem Dzikie Pola jako morze bez końca* [13, с. 98]. А лопотіння прапорів, тупіт коней і скрипіння возів, схоже на крик лебедів чи журавлів: *a wówczas słyhać było łopot chorągwi, tętent i parjskanie koni i skrzypienie wozów taborowych podobne do krzyku łabędzi lub żurawi* [13, с. 99]. Степ був порожній і повний водночас, мовчазний і грізний, спокійний і повний

засідок, дикий від диких полів, але й від диких душ: *Step to był pusty i pełny zarazem, cichy i groźny, spokojny i pełen zasadzek, dziki od Dzikich Pól, ale i od dzikich dusz* [13, с. 4]. Ця територія була слугувала одночасно і пасовищем, і полем для битви: *więc to pastwisko było i pobjowiskiem zarazem* [13, с. 3].

Г. Сенкевич іменує частину земель, на яких не проживали люди, Диким Полем, і, насамперед, звідти й очікують герої нападу ворогів: *oczekując niezwykłych zdarzeń, zwracali niespokojny umysł i oczy szczególnie ku Dzikim Polom, od których łatwiej niżli skądinąd mogło się ukazać niebezpieczeństwo* [13, с. 3]. Про усі справжні події, які відбувалися в степу, відали лише орли, яструби та польові звірі: *Ghj zrs dslfkb kbit a o których wiedziały tylko orły, jastrzębie, kruki i zwierz polny* [13, с. 3]. Степ є частиною людського життя, він разом із військом в очікуванні битви: *wreszcie zdawało się, że cały step rozspiewany kołysze się razem z ludźmi i końmi, i chorągwiemi* [13, с. 99].

Про нерозривний зв'язок людини з із природою свідчить авторський опис походження літературного героя Юрія Богуна, який ґрунтується на історичній постаті Івана Богуна. На думку письменника колискою для такого відважного персонажа стали степи, Дніпро з його лабіринтом проток, заток, островів, скель, ярів, очеретів. З підліткового віку герой звик до цього дикого світу. У мирний час він ходив за іншими «за рибою і звіром», товкся по вигинах Дніпра, пробирався через болота й оче-

рети з гуртом товаришів, проводив місяці в глибині лісу. Його школою були походи в дикі поля за отарами та стадами татар, засідки, битви, походи на береги: *To pewna, że kolebką były mu stepy, Dniepr, porojhy i Czertomelik ze swoim labiryntem cieśnin, zatok, kolbani, wysp, skał, jarów i oczeretów. Od wyrostka zżył się i zespolił z tym dzikim światem. Czasu pokoju chodził z innymi «za rybą i zwierzem», tłuł się po zakrętach Dniejprowych, brodził po bagniskach i oczeretach wraz z gromadą półnagich towarzyszków – to znów całe miesiące spędzał w głębinach leśnych. Szkołą były mu wycieczki na Dzikie Pola po trzody i tabuny tatarskie, zasadzki, bitwy, wyprawy przeciw brzegowym* [13, с. 33]. Власне природа наділяє героя найкращими рисами, притаманними воїну – силою, мужністю, сміливістю, вмінню швидко приймати важливі рішення та діяти в екстремальних ситуаціях.

Висновки. В історичному романі «Вогнем і мечем» Г. Сенкевича виокремлюємо три функції пейзажу: для побудови сюжетної лінії, для передачі та підсилення змістового навантаження, для підкреслення емоційного наповнення художнього тексту. Особлива увага приділяється останній функції. Польський письменник намагається продемонструвати читачеві швидкоплинні зміни в психології літературних героїв, використовуючи кольорову гаму описів природи. Подальші наукові розвідки будуть спрямовані на концептуальний аналіз авторської мовної творчої спадщини польського письменника.

Список літератури:

1. Астаф'єв О. Тарас Шевченко і Генрик Сенкевич : взаємопритягання романтиків. *Слово і час*. 2014. № 7. С. 3–10.
2. Вервес Г. Іван Франко і питання українсько-польських літературно-громадських взаємин 70–90-х років XIX ст. Київ : Видавництво АН УРСР, 1957. 365 с.
3. Сідорцова С. О. Поетика пейзажу : теоретичний аспект. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. 2011. Випуск XXIV. Частина 2. С. 403–411.
4. Співачук В. О. Тема сирітства в оповіданнях Г. Сенкевича. *Monografia Pokonferencyjna «Science, Research, Development». Philology, Sociology and Culturology*. № 37. 2021. С. 21–24.
5. Марценішко В. Просвітницька ідеологема як елемент поліфонії історичних творів Михайла Старицького і Генрика Сенкевича. 2015. С. 273–283. URL : http://eprints.cdu.edu.ua/3071/1/cgiirbis_64%20%2877-%29.pdf (дата звернення : 22.05.2023).
6. Радишевський Р. Література та історія в романі «Вогнем і мечем» Генрика Сенкевича. *Українська полоністика. Філологічні дослідження*. Вип. 2. 2015. С. 132–148. URL : http://eprints.zu.edu.ua/3703/1/%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2_%D0%A0%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9.pdf (дата звернення : 23.05.2023).
7. Шевчук Ю. «Вогнем і мечем» як чинник української культури. *Критика*. 1999. № 9 (23). С. 25–27.
8. Chmielowski P. Henryk Sienkiewicz w oświeceniu krytycznym. Sienkiewicz dzisiaj: studia, szkice, polemiki, wybory / dokonał i opracował T. Jodełka. Warszawa : PIW, 1968. S. 166–196.
9. Konopczyński W. Fotomontaż historyczny. *W obronie “Ogniem i meczem”*. *Polemiki z Olgierdem Górką*. Kraków. 2006. S. 96–99.
10. Krzyżanowski J. Twórczość Henryka Sienkiewicza. Warszawa : PIW, 1970. 438 s.

11. Kukiel M. “Ogniem i mieczem” a odwracana rzeczywistość dziejowa. *W obronie “Ogniem i mieczem” Polemiki z Olgierdem Górką*. Kraków. 2006. S. 90–94.
12. Prus B. “Ogniem i mieczem” – powieść z lat. *Sienkiewicz dzisiaj : studia, szkice, polemiki, wybory / dokonał i opracował T. Jodełka*. Warszawa : PIW, 1968. S. 166–196.
13. Sienkiewicz H. Ogniem i mieczem. Warszawa. Wydawca : Fundacja Nowoczesna Polska, 1974. S. 476. URL : <https://wolnelektury.pl/media/-book/pdf/ogniem-i-mieczem.pdf> (дата звернення : 23.05.2023).
14. Świętochowski A. Henryk Sienkiewicz. Materiały, oprac. J. Kulczycka-Saloni. Warszawa : PIW, 1960. 339 s.
15. Tomkiewicz W. Wartości historyczne “Ogniem i mieczem”. *W obronie “Ogniem i mieczem”. Polemiki z Olgierdem Górką*. Kraków. 2006. S. 141–168.

**Osipchuk H. V. NATURE RECEPTION OF THE NOVEL “WITH FIRE AND SWORD”
BY HENRIK SENKEYVYCH**

The article analyzes specific stylistic features of the landscape image in the novel ‘With Fire and Sward’ that detail personal style of a Polish writer H. Senkevych. A number of thematic scientific studies of the native and foreign scholars has been identified.

A classical approach of the author to depict landscapes has been specified. It comprises the manner when in his text the writer copies landscape images realistically. In these descriptions he usually applies diverse literary devices: epithets, metaphors, comparison. It enriches the nature pictures with a vivid imagery. Authorial unconstrained landscapes provoke reader’s rethinking of the nature role in his life and vice versa. Within detailed expositions, the writer promotes both the nature and a human existence to be perceived in the new way.

H. Senkevych skillfully uses a landscape detail to specify and express the text content. In the novel, landscape exposition functions both as a composition mode and a psychological factor. The author repeatedly emphasizes an indissoluble tie between the nature and the human; unique and vivid, constantly changing landscape pictures are depicted within the characters experience. The nature plays as a perfect background for the plot and images developing, accentuates the characters features and considers the tragic situation of any war events.

It is stated that in the described nature pictures, the writer’s personal attitude to the events depicted in the novel, are demonstrated. Landscape makes a psychological mood for the literary text perceiving, helps reveal the characters inner state, promote a reader to be ready for certain events in their lives. Thus, it works as a supplementary indirect mode to characterize the subjects and objects depicted in the novel.

In conclusion, the three functions of a landscape have been specified: to built the storyline, to transfer and intensify the content, to emphasize the text emotionally and diversify existential feelings of the characters with these descriptions.

Key words: *literary studies, literary image, landscape, literary text, psychological factor, authorial speech.*